

Yaylagül Ceran Karataş, Murat Fatih Yazıcı, Tarık Likoğlu (Haz.). *Geçmişin Gölgesi, Geleceğin Kaygısı: Türkiye’de Felsefenin 100 Yıllık Arayışı*. 2026. Ketebe Yayınları, 568 sayfa, ISBN: 978-625-8581-44-7.

Murat Fatih YAZICI*

Türkiye Cumhuriyeti’nin geride bıraktığı yüz yıllık süreç, sadece siyasi ve toplumsal bir dönüşümün değil, aynı zamanda düşünsel bir inşa sürecinin de tarihidir. Bu sürecin en kritik duraklarından birini kuşkusuz *felsefe eğitimi* oluşturmaktadır. “Cumhuriyetimizin 100. Yılında Yükseköğretimde Felsefe Eğitimi” temalı sempozyum, bu süreci mülahaza etmek ve ilgililerin dikkatine sunmak amacıyla 26-28 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinlik, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Felsefe Bölümü ile Türk Tarih Kurumu iş birliğiyle düzenlenmiştir. Farklı üniversitelerden ve disiplinlerden yaklaşık yüz akademisyen ve araştırmacıyı bir araya getiren bu sempozyumun; Türkiye’deki felsefi araştırmaların güncel panoramasını başarıyla yansıtan, son derece geniş ve kuşatıcı bir kapsama sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sempozyumun bu temsil gücü, katılımcı profilinin sunduğu çok boyutlu yelpazeden ileri gelmektedir. Türkiye’deki birçok farklı bölümden gelen katılımcıların yanında Türk Felsefe Derneği ve Türkiye Felsefe Kurumu gibi bu alandaki köklü kurumların etkinlikte yer alması oldukça önemlidir. Nitekim bu kapsayıcı yapı, birbirinden bağımsız olmakla birlikte birbirini besleyen bakış açılarının geliştirilmesi için verimli bir zemin hazırlamaktadır. Farklı kurum ve disiplinden gelenlerin sağladığı zenginliğin yanı sıra; lisans mezunlarından araştırma görevlilerine, bağımsız araştırmacılardan profesörlere uzanan katılımın, felsefi eğitimin her seviyesinden bireyi alanın sorunlarını tartışmak üzere ortak bir mesele etrafında buluşturduğu görülebilir. Sempozyumun ardından otuz beş konuşmacının tam metinleri, *Geçmişin Gölgesi, Geleceğin Kaygısı: Türkiye’de Felsefenin 100 Yıllık Arayışı* adıyla Ketebe Yayınları tarafından 2026 yılında yayımlandı. Eser, Türkiye Cumhuriyeti’nin 100 yıllık felsefe eğitimi serüvenini yedi ana başlık altında ele almaktadır: 1- Türkiye’de Felsefe Bölümlerinin Kuruluşu ve Yapılandırılması, 2-Felsefe Eğitimi, 3- Felsefe Bölümü Sorunları, 4- Felsefede Ekoller ve Okullar, 5- Eğitim Fakültelerinde Felsefe Eğitimi, 6- Klasik Düşüncenin Alımlanışı, 7- Çocuklar İçin Felsefe.

Türkiye’de Felsefe Bölümlerinin Kuruluşu adlı ilk bölüm, Cumhuriyet döneminde felsefi eğitimin Dârülfünûn’un koridorlarından günümüz üniversite kürsülerine uzanan kurumsal ve entelektüel serüvenini bütüncül bir perspektifle kayıt altına almaktadır. Bu bağlamda felsefe eğitimini, statik bir müfredat aktarımı olarak değil, yaşayan, dönüşen ve toplumsal kırılmalardan etkilenen dinamik bir yapı olarak değerlendirmektedir. Metinler; 1933 Üniversite Reformu’ndan 1981 sonrası yeniden yapılanma süreçlerine kadar, felsefe bölümlerinin kurumsallaşma çabalarını ve bu süreçte karşılaşılan yapısal sorunları akademik bir titizlikle irdelemektedir. Bu itibarla

* Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Felsefe Bölümü, muratfatihyazici@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-2139-8399>).

bölümdeki yazılar özellikle özgün bir kurumsal kimliğin oluşumu noktasında yaşanan süreci ve karşılaşılan zorlukları gösteren bir yapı arz etmektedir.

Felsefe Eğitimi adlı ikinci bölümün, felsefenin yalıtılmış bir alan olmaktan çıkarılarak diğer bilim dallarıyla yeniden organik bağlar kurması gerektiği görüşünü merkeze aldığını söyleyebiliriz. Felsefe yapmayı salt akademik bir bilgi aktarımı olmaktan çıkarıp toplumsal tecrübenin ayrılmaz bir parçası kılmayı savunan metinler; felsefenin, günümüz teorik ve pratik krizlerine dair sahici açılımlar sunan aktif bir kılavuza dönüşmesi gerektiğinin altını çizer. İlgili çalışmalar, felsefenin söz konusu işleve kavuşabilmesi için kurumsal ve disiplinler arası düzlemde kendini güncellemesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, felsefenin temel bilimler, dilbilim ve ilahiyat gibi birçok disiplinle yeniden güçlü ilişkiler kurabilmesi adına somut bir yapısal düzenleme önerisi olarak teklif edilen *Felsefe Fakültesi* modeli, felsefi söylemi güncellenmenin ve disiplinler arası kopukluğu gidermenin kurumsal anahtarı haline gelebilir. Şüphesiz böylesi köklü bir girişimin hayata geçmesi birçok koşulun olgunlaşmasına bağlıdır; ancak *Felsefe Fakültesi* teklifinin fikrî düzeyde tartışmaya açılması bile, felsefeyi içine hapsoldüğü yalıtılmışlıktan kurtarmak adına ufuk açıcı bir çerçeve sunmaktadır. Yazarların vurguladığı ortak noktalardan bir diğeri ise felsefe eğitiminin yirmi birinci yüzyıldaki sorumluluğunun artarak devam ettiğidir. Bu doğrultuda, eleştirel düşünme becerisinin kazanılmasından küresel adaletsizliklerle yüzleşmeye ve toplumsal kutuplaşmaların aşılmasına kadar birçok temel meselede felsefi düşünmenin kurucu gücüne işaret edilirken; diğer yandan felsefe eğitiminin bu vizyonla kendisini güncellemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Alanın içsel dinamiklerini inceleyen *Felsefe Bölümü Sorunları* adlı bölüm, akademinin genel itibarıyla içinde bulunduğu yapısal krizleri de gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, akademinin kurumsallaşması adına temel meseleleri olan kadro sorunları, liyakat odaklı istihdam politikaları ve mesleki haklar mercek altına alınırken; felsefeciler arasındaki dayanışma ve kurumsal aidiyet gibi ihtiyaçlara da dikkat çekilmektedir. Ayrıca, bu bölümde artan öğrenci kontenjanları ile akademik kadrolar arasındaki dengesizlik, akademik temsiliyetteki cinsiyet eşitsizliği ve mezuniyet sonrası istihdam açmazları gibi meseleler somut verilerle irdelenmektedir. Dolayısıyla bu bölümde yer alan çalışmaların, bütünüyle felsefenin akademik alandaki yapısal sorunlarına odaklandığını söylemek mümkündür. Bu somut veri kullanımı, kitabın diğer alanlarındaki akademik üretimi değerlendirirken de kendini göstermektedir. Öyle ki kitabın farklı bölümlerinde, felsefenin çeşitli disiplinlerindeki tez, telif ve tercüme faaliyetlerinin nicel veriler ışığında analiz edilmesi ve bu sayede ilgili disiplinlerin Türkiye’deki akademik zaafları ile potansiyelinin irdelenmesi, çalışmanın dikkat çekici taraflarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Felsefede Ekoller ve Okullar adlı bölüm, Cumhuriyetin başından itibaren birbirinden farklı felsefi ekollerin ne şekilde etkili olduğuna dair bir anlatım sunmaktadır. Fenomenoloji, hermeneutik ve felsefi antropoloji gibi felsefi ekollerin Türkiye’de hangi düşünürler tarafından ne şekilde alımlandığını gösteren bu bölüm, son yıllarda yapılan çalışmaların potansiyeline dikkat çekmektedir. Bunun yanında, söz konusu entelektüel çizginin kalıcı bir gelenek haline getirilmesi adına atılabilecek adımların tartışılması son derece kıymetlidir. Söz konusu felsefi ekollerin 21. yüzyılda karşı karşıya kaldığımız sorunlara dair özgün görüşler ortaya koyabilme potansiyeli, Türk felsefecilerin çalışmalarından sunulan örneklerle dile getirilmektedir.

Türkiye’de felsefe öğretmeni yetiştirme politikalarının ve Eğitim Fakülteleri bünyesindeki ‘Felsefe Grubu Eğitimi’ anabilim dallarının içinden geçtiği yapısal krizleri, kitabın *Eğitim Fakültelerinde Felsefe Eğitimi* başlıklı bölümü mercek altına almaktadır. Felsefe öğretiminin özgün bir pedagojik ihtisas alanı olması hasebiyle bu anabilim dallarının uzman kadrolarla ve lisansüstü programlarla desteklenerek yaşatılması gerektiği iddiası da bu bölümün ana düşüncelerinden birisidir. Öte yandan metinler, bu bölümlerden mezun olan öğrencilerin istihdam kaygısını giderecek yapısal reformların hayata geçirilmesinin elzem olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda; sosyoloji, psikoloji ve mantık gibi derslerin liselerde zorunlu hâle

getirilmesi, ortaokuldaki *Düşünme Eğitimi* dersinin kapsamının genişletilmesi, ilkökul seviyesine *Çocuklar İçin Felsefe (P4C)* müfredatının eklenmesi gibi somut teklifler öne sürülmektedir.

Klasik Düşüncenin Alımlanışı adlı bölümde ise klasik İslam felsefesinin önde gelen temsilcileri olan İbn Sînâ ve İbn Rüşd’ün Türkiye’deki yorumlanış biçimleri ile Kelâm ilminin Cumhuriyet dönemi boyunca geçirdiği kurumsal dönüşüm eleştirel bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu bölümün gösterdiği üzere, özellikle lisansüstü tezler ve akademik yayınlar bağlamında İslam filozoflarına olan ilgide ciddi bir niceliksel artış yaşandığı ifade edilebilir. Bununla birlikte bölümdeki yazılar, söz konusu niceliksel büyümeye rağmen metodolojik bir birlik, ortak bir dönemlendirme ve birbirini besleyen bir literatür noktasında atılacak birçok adım olduğuna işaret etmektedir. Bu doğrultuda, klasik düşüncenin çağdaş bir zeminde nasıl alımlanması gerektiğine dair somut öneriler sunulmaktadır. Kapsamlı bibliyografyaların ve ortak felsefe sözlüklerinin hazırlanmasının yanında disiplinler arası etkileşimi sağlayacak ihtisas merkezlerinin kurulması bu önerilerin başında gelmektedir.

Kitabın en dikkat çekici yönlerinden biri, teorik felsefi çalışmalar dışında pratik ve güncel meselelerle bağ kurmasıdır. Güncel felsefi araştırmalar içerisinde son derece dinamik ve dönüştürücü duraklardan birini temsil eden *Çocuklar için Felsefe* bölümü, felsefi sorgulamanın çocuklarda yaşam boyu sürecek bir düşünme alışkanlığına dönüşmesi hedefini öne çıkarmaktadır. ‘Çocuklar için Felsefe’ uygulamalarının etki alanını genişletmesi ve felsefi düşünme pratiğinin daha işlevsel hâle gelmesi için sürecin öğretmen-öğrenci ikilisinin ötesine taşınması zorunlu görülmektedir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin ve bakım verenlerin felsefi soruşturma süreci hakkında nasıl bilgilendirileceği, bu düşünüş ekosistemine ne şekilde dâhil edilecekleri ve uygulamalarda üstlenecekleri rollerin tartışmaya katılması gerekir. Öte yandan yazarlar, söz konusu alanın günümüzde genişlemesiyle birlikte karşı karşıya kaldığımız ticarileşme tehlikesine dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmalar, ‘Çocuklar için Felsefe’ alanının yüzeysel bir sertifikasyon sektörüne dönüşme riskine karşı, felsefi liyakat ve eğitmen yetkinliği gibi süreci sağlam bir zemine oturtacak ilkesel sınırların belirlenmesine büyük bir önem atfetmektedir. Öğretmen, yöntem ve aile üçgeninde şekillenen bu bölüm, felsefi düşünme ve çocukların kendi potansiyelini keşfetme konusunda geleceğin faillerini var etmeye yönelik kapsamlı bir çerçeve çizmektedir.

Kitabın ortaya koyduğu olumlu yanların dışında, çalışmaya eleştirel bir bakışla yaklaşmak gerekirse şunlar ifade edilebilir: Türkiye’deki felsefe eğitiminin son asrına dair kuşatıcı bir anlatım sunmakla beraber sempozyum bildirilerinden hareketle hazırlanan eserin bazı yapısal ve tematik sınırlılıkları da bünyesinde barındırdığı görülebilir. Öncelikle, sempozyumda sunulmasına rağmen tam metne dönüştürülmeyen çalışmaların da esere dâhil edilmesi, Türk felsefesinin mevcut seyrinin ve günümüzdeki etkilerinin çok daha bütüncül bir biçimde kavranmasına imkân tanıyabilirdi. Bununla birlikte, çok sayıda farklı yazarın katkısıyla oluşmasının doğal bir neticesi olarak, bölümlerin içerisinde kavramsal süreklilik ve organik bütünlük zaman zaman değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak bu durumun, akademideki görüşleri çoğulcu bir zeminde göstermesi ve felsefi üretimin çeşitliliğini belgelemesi açısından bir avantaj da yarattığını belirtmek gerekir. Tematik açıdan bakıldığında ise teknoloji, dijitalleşme, yapay zekâ ve transhümanizm gibi güncel kriz alanlarının felsefe eğitimi üzerindeki dönüştürücü etkisine dair herhangi bir yazının yer almaması, felsefenin hâlâ uygulamalı alanlara mesafeli olduğunu göstermektedir. Türk felsefesinin bu yeni tartışmaları dönüştürücü ve yön verici bir boyuta taşıyabilmesi, ancak gelenekle çağdaş bir araya getiren özgün yöntem ve içerikler üzerine yoğunlaşmasıyla mümkün hâle gelecektir. Öte yandan, felsefe eğitiminin yalıtılmışlığına karşı somut çözüm önerileri sunan bu sempozyum süreci ve neticesinde ortaya çıkan eser; söz konusu tekliflerin makro ölçekteki yükseköğretim politikalarına veya YÖK nezdinde uygulanabilir bir politika belgesine nasıl tahvil edileceğine dair pragmatik yol haritalarının da oluşturulması yönünde haklı bir beklenti doğurmaktadır. Bu bağlamda eserde yer

alan metinler, teorik temennilerin ötesine geçerek yapısal dönüşümlere zemin hazırlayacak birer imkân olarak değerlendirilebilir.

Nihayetinde, karşı karşıya olduğumuz birçok toplumsal problemin aşılabilmesi, bu sorunların ciddi bir şekilde düşüncenin konusu kılınmasına bağlıdır. Bu bağlamda çalışma, yükseköğretimdeki felsefe eğitiminin serencamını göstermenin yanında felsefe yapmanın aslî sorumluluklarını da gündeme getirmektedir. Geniş çaplı bir entelektüel döküm niteliği taşıyan bu eser, üniversitenin kamusal sorumluluğunu ve felsefi eğitimin toplumsal ufkunu ön plana çıkararak Cumhuriyet’in ikinci yüzyılı adına nitelikli bir referans noktası ortaya koymaktadır. Çok sayıda akademisyen ve araştırmacının katkısıyla hazırlanan bu çalışma hem felsefi düşünceyi takip edenler hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin 100 yıllık tarihini felsefe eğitimi perspektifinden okumak isteyenler için bir rehber olma görevini üstlenmektedir.